

Danske aviser – indekser og fuldtekstbaser

- Om avissøgning

af Bibliotekar Mikala Brøndsted, Det Kongelige Bibliotek

Hvordan søger man efter danske avisartikler?

På Det Kongelige Biblioteks net ligger et søgeredskab, som gør det nemmere at finde frem til avisstof af både ældre og nyere dato. *Danske aviser indekser og fuldtekstbaser* er en online-bibliografi, som giver en oversigt over de eksisterende hjælpemidler. Samtidig giver den grundige oplysninger om de enkelte hjælpemidler.

Bibliografien så dagens lys i 2000, og den foreligger nu i en omarbejdet og revideret udgave.

Indekserne – den praktiske anvendelse

Det er navnlig ved søgning efter ældre avisartikler, at denne bibliografi kan være nyttig. Der eksisterer et stort antal indekser – d. v. s. registre som giver henvisninger til artiklerne, som dækker en eller flere aviser i en kortere eller længere række. Indekserne varierer i formen: der kan være tale om kortkartoteker, mikrofiche, trykte publikationer eller databaser.

Bibliografien giver i overskuelig form et overblik over disse meget uensartede indekser. Hvilke indekser findes der, hvad dækker de, hvordan benytter man dem, og hvor finder man frem til dem på Det Kongelige Bibliotek?

Hvis udgangspunktet for den

konkrete artikelsøgning er en bestemt tidsperiode, klikker man på den *kronologiske oversigt*. Her får man et overblik over hvilke indekser der eksisterer inden for den ønskede række, samtidig med at man får at vide, hvilke aviser der er omfattet af det enkelte indeks. Klikker man herefter på et indeks, f. eks. Registrant over Berlingske Tidende og Politiken, ledes man over til en udførlig beskrivelse af indekset og dets anvendelse.

Beskrivelserne af de enkelte indekser har en ensartet struktur med fremhævede underpunkter, som gør det lettere at finde rundt i oplysningerne. De faste punkter er eksempelvis:

- Opstilling (eller Adgang)
- Dækningsperiode
- Hvilke aviser (hvis det ikke fremgår af indeksets navn)
- Hvad finder man (f. eks. om den emnemæssige afgrænsning)
- Søgning (hvordan bruges indekset, dets opbygning og enkelte sogetips)

Hvis udgangspunktet for en søgning er en bestemt avis, klikker man i indholdsmenuen – som er synlig på alle sider i bibliografien – på *Udsøgt*. Her finder man oplysninger om søgemulighederne i de enkelte aviser. Vælger man f. eks. Fyens Stiftstidende, får man en kronologisk oversigt over hvilke indekser og fuldtekstbaser, som dækker denne avis. Det fremgår således, at Avis kronik index og forskellige andre indekser tilsammen dækker avisen i årene 1940-91, og at avisens artikler er søgbare via fuldtekstbasen Infomedia fra og med 2001. Vælger man Frederiksborg Amtsavis, fremgår det at denne er indekssøgbar i årene 1946-51 og 1972-91, og fuldtekstsøgbar fra 2005.

Politiken, 21. oktober 1931. Politiken var grundlagt i 1884 af først forfatteren Viggo Horn. Efter andens død blev Rask og Vestre i 1905 og indtil 1970 overtog det Rask og Vestre, hvorefter det blev overtaget af Berlingske.

Sadanne intervalhuller findes for mange aviser, andre er bedre dækket. Saledes er eksempelvis Berlingske Tidende og Politiken dækket ubrudt fra henholdsvis 1864 og 1884 til i dag.

Indeksernes historie

Mange af indekserne er kort kartoteker som går tilbage til slutningen af 1800 tallet. Her kan nævnes Registrant over Berlingske Tidende og Politiken 1864-1924, Lolland Falsters Tidende 1865-1889, Socialisten Socialdemokraten 1871-1929, Herman Bangs bidrag til danske aviser og tidsskrift er 1873-1912, Morgenbladet 1873-1881,

Helga Bjørn Sevaldsens katalog 1884-1964 som dækker litterære og kulturelle artikler i Politiken, Hejmdal 1893-1923 som registrerer avisens sonderjyske stof, og Berlingske Tidende litteraturindex (1918-1939).

Enkelte indekser findes i bogform: Gravskrifter i danske aviser 1759-1800, som indeholder notitser om kendte og ukendte personers dødsfald, og Fædrelandet: register over arbejdersagen i Danmark 1871-1882.

En del af de gamle indekser skyldes et initiativ fra Institut for historie og samfundskonomi ved Københavns Universitet i 1927, idet man her påbegyndte registranter over indholdet af flere aviser. Artiklerne registreredes retrospektivt, og arbejdet resulterede i at vi i dag rader over adskillige indekser, som går tilbage til 1800 tallet.

Det var dog først i 1940, at der dukkede et indeks op med en mere omfattende avisdekning. Bibliotekscentralen begyndte nu at udgive det arlige Avis kronik index, som byggede på avisudklip fra et stort antal aviser stammende fra Statsbibliotekets aviskroniksamling. Indtil 1956 indgik ca. 50 aviser fra hele landet, i perioden indtil 1972 var det ca. 30-40 aviser, og herefter 26 aviser indtil indeksets ophør i 1978.

I efterfølgeren, Dansk artikelindeks som også inddrog artikler fra tidsskrifter, registrerede artikler fra ca. 15-25 aviser indtil 1989, hvorefter antallet reduceredes igen.

Nu var provinsaviserne faldet ude af billedet. Imidlertid tog et sonderjysk forlag, THJALLI, i 1990 initiativ til et indeks som kunne kompensere for dette, idet de startede udgivelsen af Det stod i avisen, et artikel- og anmelderindeks for

Politiken 10. maj 1950 (Det Kongelige Bibliotek).

Berlingske Tidende 23. marts 1957 (Det Kongelige Bibliotek).

knap 20 provinsaviser. Denne udgivelse stoppede dog efter et par år.

Siden 1990 er 7-8 landsdækkende aviser blevet indekseret til Artikelbasen, som indgår i Danbib og Bibliotek.dk. Dansk BiblioteksCenter har ansvaret for basen, og her udvælges større artikler fra aviserne Berlingske Tidende, Børsen, Information, Jyllandsposten, Kristeligt Dagblad, Politiken og Weekendavisen.

For få år siden blev Dansk artikelindeks og hovedparten af artiklerne fra Avis kronik index indskannet i Artikelbasen. Dermed er artikler fra 1946, dog ikke anmeldelser, blevet søgbare i Danbib og Bibliotek.dk.

Fælles for alle indekserne er, at de kun registrerer et udvalg af artikler. Selektionen kan typisk bero på artiklernes længde, eller indekset kan, som vi har set,

have specifikke emnekriterier.

Fuldtekstbaserne

Andledes er det med fuldtekstbaserne, som medtager samtlige artikler, kronikker, læserbreve, anmeldelser m.v. – uanset længde. Dog udelades forsider, annoncer, tegneserier, vejrudsigter, TV-programmer, billeder og grafik.

Avisbaserne er i dag samlet i Infomedia, som er en abonnementsbaseret base. Her finder man artiklerne i deres fulde ordlyd, og kilderne, som til stadighed udvides, er en efterhånden lang række af dagblade, ugeaviser og andre nyhedskilder.

Politiken var først på banen med at tage edb-teknikken i brug. Med etableringen af POLTXT i 1975, en database indeholdende ultrakorte uddrag

Landets Folk 5. august 1961. Landets Folkes avis om at Danmark Kommunistisk Parti 1941 kritik mod regeringens politik om en tilkøb af Norge via en dansk bank. Avisen lukkede senere i 1990. Det Kongelige Bibliotek.

Aktuelt 22. august 1986. Aktuelt er tidligere Social Demokraten at udkomme som avis i perioden 1872-1874 under navnet Social Avis, redaktør: Louis Pio. I 1959 ændret navnet til Aktuelt 1959-87, Det Er Aktuelt 1987-91 og Aktuelt 1997-2001. Avisen blev lukket i 2001, for at gøre plads til nye aviser. Blad tilkøbte af det kongelige bibliotek i 2001. Det Kongelige Bibliotek.

af avisartiklerne, var det første skridt taget mod de databaser som vi kender i dag. Ti år senere, under navnet Polinfo, begyndte man at lagre udvalgte artikler i den fulde ordlyd, primært fra Politiken, men samtidig indlemmede man tillige korte uddrag af artikler fra andre landsdækkende aviser. Med årene blev der indgået aftaler med flere aviser, således at også disse blev fuldtækt søgbare via Polinfo.

Også Berlingske Tidende oprettede en artikelbase. Berlingske Avisdata blev etableret i 1990, og her lagredes artiklerne fra aviserne Berlingske Tidende, BT og Weekendavisen.

Mens Polinfo efterhånden indgik aftaler med flere og flere af de

landsdækkende aviser, kørte konkurrenten Berlingske sit eget løb. Men i 2002 indgik Polinfo og Berlingske Avisdata samarbejde med etableringen af Infomedia. Således har man i dag en fælles indgang for søgning i et meget stort antal danske aviser, både landsdækkende og regionale.

Under overskriften *Indekser i Danske aviser* finder man en oversigt over søgemulighederne i Infomedia. Oplysningerne er strukturerede stort set efter de samme principper som i afsnittet Indekser.

Berlingske Tidende 10. november 1989 (Det Kongelige Bibliotek).

Anmeldelser

Søgning efter anmeldelser har fået et særligt afsnit i bibliografien, idet det erfaringsmæssigt kan være besværligt at finde frem til de rette hjælpemidler.

Anmeldelser af bøger, koncerter, film, teateropførelser, kunst osv. kan de seneste 15-20 år findes fuldtækt i Anmeldelsesdatabasen, en delbase i Infomedia, som samler alle avisernes anmeldelser her.

Hvis man ønsker anmeldelser af ældre dato, må man ty til indekserne. Hvilke kan man da med fordel benytte? En kronologisk oversigt præsenterer de vigtigste, og her får man samtidig oplysninger om de enkelte indekssers opbygning, registre og søgemuligheder.

Registrant over Berlingske Tidende og Politiken, som både findes

Politiken 14. december 2002 (Det Kongelige Bibliotek).

som kortkatalog og på mikrofiche, strækker sig over årene 1864-1924, og da dette meget omfattende indeks er ordnet systematisk (og under hver emnegruppe kronologisk), må man benytte det tilhørende emneregister som indgang, hvis der er tale om faglitteratur. Anmeldelser af skønlitteratur står samlet i emnegruppe R2c, hvorunder de er ordnet efter forfattere.

Avis kronik index dækker med et stort antal aviser perioden fra 1940-1978, fra 1956 med særskilte registre som letter søgningen. Anmeldelserne er som nævnt tidligere ikke blevet indskannet i Bibliotek.dk, så kun den trykte udgave af indekset kan anvendes.

To indekser, som nok er mindre kendte, er Helga Bjørn-Sevaldsens katalog (Politiken) 1884-1964 og Berlingske Tidende: litteraturindex 1918-1939.

Disse kan i et vist omfang supplere de foregående indekser, idet de udfylder intervallet mellem dem. Det er værd at bemærke, at de begge er enkle at søge i.

Også mikrofilm-indekset Polinfo's registratur: Politiken 1929-1974 dækker en lang række. Opbygningen er den samme som i forømtalte gamle registratur over Berlingske Tidende og Politiken.

Med lukningen af Avis kronik index i 1978 blev avis- og tidsskriftartikler samlet i ét (Dansk artikelindeks), mens anmeldelser blev udskilt. Dansk anmeldelsesindeks, som udkom på mikrofilm, dækker

ca. 20-25 aviser i tidsrummet 1979-1990. Herefter indgår anmeldelserne i Danbib og Bibliotek.dk.

Dansk BiblioteksCenter arbejder i øjeblikket på at indlægge Dansk anmeldelsesindeks i Danbib og Bibliotek.dk. I dette forår er arene 1988-90, mere end 50.000 poster, blevet retrokonverteret. Det forventes at også 1986-87 bliver søgbare i løbet af 2007.

Danske aviser – indekser og fuldttekstbaser kan findes via Det Kongelige Biblioteks hjemmeside, <www.kb.dk>. Klik på Aviser i rubrikken Materialer, og vælg dernæst Danske aviser.